

[View the original article](#)

Митрополит Київський і всієї України Епіфаній під час інтерв'ю Радіо Свобода. Жовтень 2026 року Фото:Metropolitan Yevstraty (Courtesy Image)

СУСПІЛЬСТВО

Про «тирана Путіна», «кривавого патріарха Гундяєва» та людинобивчу ідеологію «руського мира»: велике інтерв'ю з митрополитом Епіфанієм

17 жовтня 2026, 06:30

Ростислав Хотин

У великому інтерв'ю Радіо Свобода митрополит Київський і всієї України Епіфаній, предстоятель Православної церкви України, розповів:

- чи задовольняють його цифри переходу парафій від УПЦ до ПЦУ;
- чому Росія висуває як одну з умов миру з Україною збереження статусу УПЦ;
- чому віцепрезидент США захищає УПЦ, права якої в Україні нібито «утискаються»;
- чи справді президент Росії Володимир Путін «попав під вплив диявола», розв'язавши війну проти України;
- чи ведуться бодай таємні переговори з УПЦ про можливе об'єднання;
- чому фактично загальмувався процес визнання томосу іншими помісними церквами;
- чому ченці УПЦ в Києво-Печерській лаврі не побігли в червні гасити пожежу після влучання в Успенський собор російського дрона
- і чи матиме колись Україна свій монастир на Афоні, а не лише келію?

– Зараз Православна церква України нараховує десь близько 8500 парафій, може, більше. Це вже навіть трошки більше, можливо, ніж Українська православна церква. За час повномасштабної війни Росії проти України 1400 парафій перейшли від УПЦ до ПЦУ. Ви все-таки, напевно, очікували більшого?

– Трошки більше, бо, відповідно до статистики та останнього нашого підрахунку, це вже понад 9000 релігійних громад, які належать до складу ПЦУ, і офіційно вже зареєстровано близько 2000, а може, навіть більше 2000 релігійних громад, які долучилися до нашої великої родини Православної церкви України з боку Московського патріархату. Цей процес триває. Він поступовий, тому що громади визначаються відповідно до українського законодавства, приймають відповідне рішення і реєструють його в органах державної влади, бо є певні умови.

Тобто, згідно з Конституцією, згідно з українським законодавством, будь-яка релігійна громада має право змінити своє підпорядкування. І в цьому випадку йдеться про православні громади, які зараз належать до Московського патріархату в Україні. Вони проходять цю процедуру юридично, змінюють статут у державних органах і долучаються вже до складу ПЦУ. Звісно, що всі б хотіли, можливо, щоб це було швидше, але цей процес складний.

Глава ПЦУ митрополит Київський і всієї України Епіфаній під час служби в Успенському соборі Києво-Печерської лаври

Ми завжди про це свідчимо мирно, спокійно і з любов'ю, тому що з боку російської церкви ми бачимо провокації. Вони це роблять спеціально для того, щоб показати назовні для інших, що цей процес відбувається примусово, але це не правда, тому що більшість в громаді приймає рішення і змінює відповідно юрисдикцію.

– Тобто тиску немає?

– Тиску немає. Вони говорять про те, що нібито відбувається захоплення, але це сама громада приймає відповідне рішення і виходить, що їхня ж громада, яка належала до Московського патріархату, намагається сама захопити свій храм? Ну, воно виглядає трішки дивно, але це процес демократичний, процес вільного вибору. Ми живемо в демократичній вільній країні і тому, відповідно до законодавства, будь-яка громада має право зробити зміну юрисдикції.

Церкви і «мирні плани»

– Зараз церква стала темою певних спекуляцій, коли йде мова про пошук мирного плану для України. От, наприклад, **«мирний план» депутата Олексія Гончаренка**. Я процитую з його колонки. «Свобода совісті в Європі є нормою. Якщо хтось хоче ходити до церкви, пов'язаної з Москвою, хай ходить. Державі просто треба стежити за тим, щоб там говорили про Бога, а не про зраду Батьківщині...». Що тут не так?

– Ну, загалом це питання стоїть на порядку денному під час, як ми знаємо, попередніх перемовин між Україною і Росією. Ми бачили певний д्राфт, проект мирних домовленостей, в яких було чітко прописано, був пункт про збереження в Україні присутності Російської православної церкви. Це стосується і мови. Там іде в одному практично підпункті про церкву і про мову. Тобто ми бачимо, що це є важливим для країни-агресора – зберегти в Україні існування своєї Російської православної церкви, яка за назвою є Українською православною церквою, але є афілійованою (з Московією), ця церква безпосередньо інституційно пов'язана з РПЦ.

Переговори між делегаціями України та Росії за участі США в Об'єднаних Арабських Еміратах. 23 січня 2026 року. Росія офіційно виставляє на переговорах про мир вимогу «недоторканності» УПЦ в Україні, яка пов'язана з РПЦ

Тобто, вона є невід'ємною складовою РПЦ і як ми бачимо, країна-агресор, Путін намагаються використовувати релігійні організації для досягнення своїх цілей. І ми маємо дуже багато різних прикладів вже судових справ, доведених, як представники цієї церкви працювали і працюють на Російську Федерацію, на окупацію України. І тому, звісно, Росія під час перемовин буде ставити умову щодо збереження присутності своєї церкви, бо церква є важливою інституцією. Можна назвати її «м'якою силою».

“ Якщо ми виконаємо ті умови, які зараз ставить нам країна-агресор, то ми капітулюємо. За що ми боролися?

Аналізуючи вже попередні десятиліття, можна зрозуміти, що якби в 1990-х роках ми мали єдину православну церкву, то, можливо, не було б цих подій щодо окупації Криму і тимчасової окупації інших частин наших українських областей, тому що церква є тією духовною основою, духовним фундаментом нашої

української держави.

І без цього сильного духовного фундаменту, без сильної єдиної православної церкви ми не збудуємо сильної, єдиної, демократичної Української держави. На жаль, це не всі розуміють. Але країна-агресор це добре розуміє, адже використовує цей важіль для окупації, для знищення практично нашої української незалежності.

І тому зараз ми бачимо деякі голоси, які намагаються говорити про якесь примирення, але це не примирення, це – капітуляція. Бо якщо ми виконаємо ті умови, які зараз ставить нам країна-агресор, то ми капітулюємо. За що ми боролися? За що ми боремося вже п'ять років після повномасштабного вторгнення і 12 років після початку цієї війни? Але загалом ця війна триває вже декілька століть. Ворог один і той же, він нас намагався знищити, поневолити духовно, ми перебували в окупації декілька століть.

І знову ж, як ми бачимо, що північний сусід намагається будь-яким шляхом нас знову духовно поневолити, але цього вже ніколи не відбудеться, бо вже понад 8 років з часу, як ми отримали томос про автокефалію, вже понад 35 років ми боремося, маючи свою незалежну Українську церкву.

– Тобто Україні не треба погоджуватись на якийсь особливий статус РПЦ в Україні навіть під тиском? Не треба на це йти – я правильно розумію вас?

– У нас свобода совісті. Діє закон і не на словах, бо вже 30 років існує в Україні Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій. І зараз в цій Раді ми є головуючими. На ротаційній основі, так як в Євросоюзі кожні пів року головування переходить, так і у Всеукраїнській раді церков головування переходить до наступного члена.

“ Вони повинні чітко озвучити, що вони не є УПЦ, а РПЦ в Україні, тому що вони вводять багатьох

І зараз пів року, тобто до Нового року обов'язки головуючого виконую я, як предстоятель ПЦУ. І Рада церков представляє абсолютну більшість релігійних громад в Україні, і навіть євреї говорять, що в Україні зараз, незважаючи на війну, більше свободи для віри, ніж, можливо, в

православних українців в оману

Європі. І що це свідчить про те, що в нас діє свобода і кожен має право сповідувати свою віру вільно, і ніхто не посягає на права тих, які прагнуть бути в складі РПЦ.

Але вони повинні чітко озвучити, що вони не є Українською православною церквою, а Російською православною церквою в Україні, тому що вони вводять багатьох православних українців в оману. Українець приходить до храму, там вивіска «Українська православна церква». І він думає, що це Православна церква України, що це українська церква, але насправді це Російська церква. І ми не проти того, щоб в Україні в майбутньому було їхнє представництво.

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній, предстоятель ПЦУ

Але чому зараз в Російській Федерації немає жодної громади для православних українців? Практично жодної інституції немає, а Росія натомість намагається мати величезну структуру православної церкви в Україні і використовувати її в своїх ганебних цілях.

– Державна служба з етнополітики і свободи совісті двічі – двічі, повторюю – робила експертизу і визнала моменти з афіліацією Української православної

церкви з РПЦ. Ви могли б назвати от дві-три головні ознаки, що УПЦ не перервала зв'язок з Москвою, з РПЦ?

– Ну, якщо ми говоримо про статут. Представники УПЦ апелюють до того, що ще в травні 2022 року провели так званий собор у Феофанії і посилаються на нього, на зміну їхнього статуту, хоча до цього часу статут не опублікований. Тобто згідно якого статуту вони живуть зараз реально, коли статут не опублікований? І нібито в ньому було викреслено всі пункти, що стосується зв'язку з РПЦ.

Але навіть і в цьому статуті чітко прописано, що їхній зв'язок базується ще на тій грамоті, який яка була вручена вже нині покійному тоді ще митрополиту Філарету і в якій чітко говорилося про те, що вони мають безпосередній зв'язок з православним світом через Російську православну церкву. Тобто є невід'ємною частиною саме РПЦ. Це прописано чітко в їхньому статуті.

Очільник Росії Володимир Путін нагороджує митрополита УПЦ (МП) Онуфрія (Березовського) державною нагородою РФ – орденом Дружби. Київ, Києво-Печерська лавра, 27 липня 2013 року

Існують певні норми, якщо вони себе вважають незалежною автокефальною церквою, вони повинні звернутися відповідно до Вселенського патріарха, до Вселенської патріархії, бо в православному світі право надання незалежного

статусу належить тільки Вселенському патріархату. Вони цього не зробили і до цього часу не було жодної заяви.

“ Діє Бог, але діє і протилежна сила, зла сила. Це диявол, сатана, як ми називаємо. Ми бачимо в особі російського тирана уособлення зла

Якщо ви відкриєте сайт чи календар РПЦ – там до цього часу митрополит Онуфрій і інші члени єпископату так званої Української церкви є членами синоду РПЦ, належать до різних інституцій Російської церкви. А чому не можна зробити заяву і заперечити? А до цього часу ми не чули жодних заяв і заперечень щодо того, що вони не належать.

Тобто формально вони називають, бо їм так вигідно зараз це робити в Україні, що вони є незалежними, але насправді вони є невід'ємною частиною, як це було засвідчено і Державною службою, що вони є афілійовані безпосередньо до Російської православної церкви. Їм поставили умови. Це не стосується зміни віри – просто засвідчити про те, що вони виходять зі складу РПЦ. А, на жаль, вони цього не виконують, а навпаки заперечують це в українських судах.

І зараз триває цілий процес з їхнього боку щодо заперечення. Але це насправді так є – вони є невід'ємною частиною Російської православної церкви.

Хто в Росії під «впливом сил зла»?

– Покійний почесний патріарх Філарет якось сказав, що розпочавши війну проти України, президент Росії Володимир Путін «попав під вплив диявола». Це констатація реальності чи поетичне перебільшення?

– Так, ми розуміємо і бачимо, що Російська Федерація – це зараз є «імперія зла». Як і в минулому ми знаємо, що так відбувалося, бо справді диявол впливає. Вірить людина чи не вірить, але зло в світі діє. Діє Бог, але діє і протилежна сила, зла сила. Це диявол, сатана, як ми називаємо. І ми бачимо, що цей тиран є уособленням зла, яке намагається нищити не тільки Україну. Бо зараз війна відбувається в Україні, але ми розуміємо, що це зло не зупиниться на Україні. Воно ввірвалося у наш спільний мирний український дім. І ми завжди свідчимо і говоримо, і просимо про підтримку Європи, Америки, всього демократичного світу, щоб прискіти це зло в Україні, щоб воно не мало подальшого розповсюдження в Європі і невідомо, як далі може розвинути ситуація. І тому справді це є так, що ми бачимо в особі російського тирана уособлення цього зла.

– Що б ви сказали патріарху Кирилу, якби його зустріли? Він так палко підтримує війну Росії проти України, навіть оголосив, як хтось сказав, «православний

джихад», сказавши російським солдатам, що якщо ви загинете на війні проти України, то вам прощаються всі гріхи і ви попадете в рай. Що б ви сказали патріарху Кирилу?

– Навряд чи ми зустрінемося в найближчому майбутньому. Але ми покликані свідчити правду. І ми свідчимо як Православна церква України про правду, про те, що ця ідеологія, співтворцем якої є кривавий патріарх Гундяєв, є ідеологією людиноббивчою. І ми бачимо, що проповідь цієї ідеології декілька десятиліть пропагувалася практично, привела до таких негативних наслідків.

Московський патріарх Кирило та очільник Росії Володимир Путін (ліворуч). Патріарх Кирило активно підтримує російську війну проти України

І тому ми як Православна церква України засудили цю ідеологію «русского мира» як ересь. І не тільки ми, але і багато православних богословів в світі, а також на Конференції європейських церков в минулому році і в цьому році було підтверджено і на Комітеті, це стало вже відповідно документом про засудження як ересі цієї згубної людиноббивчої ідеології «русского мира».

“ І підтримуючи відкрито цю війну, благословляючи її, ми бачимо відкрити

І ми бачимо, що Російська православна церква практично перетворилася на ту інституцію, яка підтримує Путіна, підтримує російську державу. А в Росії Російська церква є невід'ємною частиною цієї загальної машини, тобто є

підтримку війни з боку очільника РПЦ

департаментом практично у справах релігій
російського уряду.

І підтримуючи відкрито цю війну, благословляючи її, на початках вони якось ще мовчазно підтримували, але останні от декілька років ми бачимо відкрити підтримку з боку очільника РПЦ. Це участь в різних заходах, благословення військових, благословення зброї і так далі. І засвідчення, що вони борються за щось святе і священне. Хоча ми знаємо, що ця війна є не священною, а диявольською.

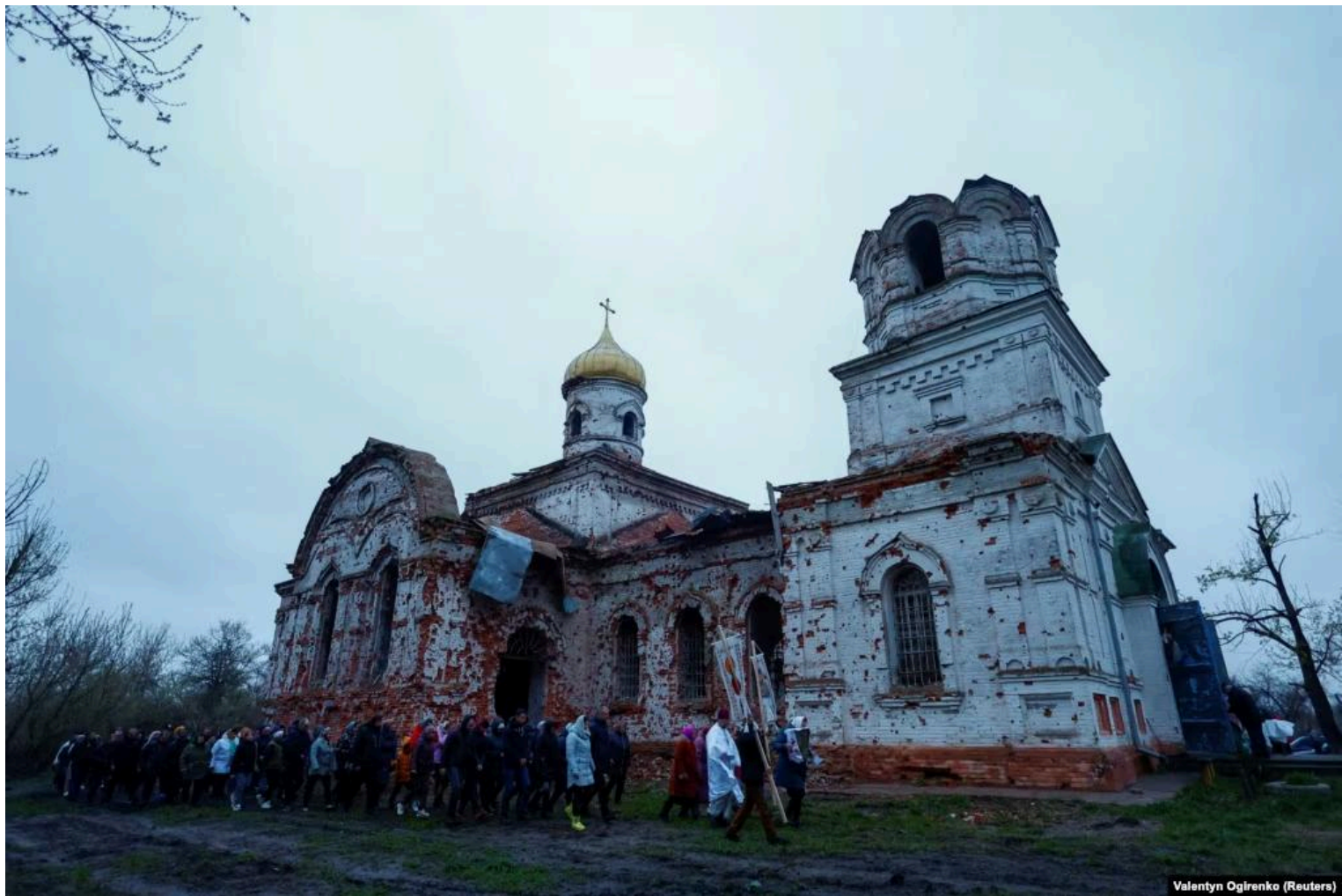
І цю війну осудив **Вселенський патріарх Варфоломій**, назвавши цю війну диявольською. І насправді вона є такою, тому що будь-яка війна несе горе, несе вбивство. І вона не може бути святою і священною.

США і українська церковна ситуація

– Українське церковне питання відлунюється і за океаном. Зокрема, в Конгресі США зареєстровано законопроект конгресменами від обох партій «Про протидію російській війні проти віри». Там висловлюється стурбованість ситуацією на окупованих територіях. Ми знаємо, що і церкви знищувались, і священники гинули, і тиск на людей ведеться, щоб вони переходили до РПЦ. Яка ситуація на окупованих територіях? Чи вас воно турбує це?

– Так, звичайно, турбує. Бо на окупованих територіях ситуація є дуже складною. Наша церква практично зараз не присутня там. Це стосується і Криму, і цих чотирьох областей, які тимчасово є окупованими. Луганська практично повністю, Донецька на 75%, частково Херсонська і Запорізька. І на цих територіях ми практично зараз не присутні, бо це дуже небезпечно.

Ми відкликали своїх священників, бо декілька священників були вбиті, вони загинули. І тому перебувати зараз на окупованих територіях дуже складно і небезпечно. І є декілька священників, які там перебувають, вони звершують богослужіння, але таємно, бо якщо їх віднайдуть, то це може завершитись дуже погано. І практично дуже багато храмів зруйновано.

Великодня процесія біля понівеченої російським обстрілом церкви на Чернігівщині. 16 квітня 2023 року

Загалом протягом останніх років після повномасштабного вторгнення вже зруйновано понад 700 храмів і релігійних споруд. І на окупованих територіях, і на територіях, які зараз контролюються українським урядом. Тобто для росіян, як ми бачимо, немає нічого святого. Вони руйнують все на своєму шляху. І це було засвідчено нещодавно, в червні місяці, коли російський дрон влучив в Успенський собор нашої Києво-Печерської лаври.

Тобто для них, як ми бачимо, і храми, звідки вони взяли практично християнство? З Києва! Вони говорять про так звану «єдину купель» – ну, це ж «русский мир» пропагує єдність трьох народів, «єдинство купелі хрещення» і так далі. Але коли вони втрачають і розуміють, що вони не можуть нас поневолити, то намагаються руйнувати, руйнувати практично ті основи, з яких вони взяли своє коріння.

– Ще про США. Раніше від віцепрезидента Джей Ді Венса було чути певні тези про те, що УПЦ (Московського патріархату) утискається, мовляв, це ненормально, немає свободи совісті. Які у вас контакти з американською адміністрацією? Раніше, під час першої каденції Дональда Трампа, ви двічі зустрічалися з держсекретарем Майком Помпео. Які зараз контакти з американцями, щоб доносити до

американської сторони, зокрема, консервативному крилу американського політикуму, що в Україні все нормально зі свободою совісті?

– Ми співпрацюємо, ми їздимо, ми беремо участь у різних заходах, свідчимо правду. Бо насправді російська пропаганда намагається проникнути всюди. І ми бачимо це в США. Вони винаймають за великі гроші лобістів, відомих адвокатів – Роберт Амстердам чи Такер Карлсон. Тобто є такі потужні рупори, які за гроші практично транслюють цю всю російську пропаганду.

**“ Багато прикладів як
духовенство
Московського патріархату
в Україні працює на
інтереси країни-агресора**

І дехто, не розібравшись в ситуації, звісно, що може неправильно зрозуміти, але в Україні, як ми свідчимо, немає жодних переслідувань. В Україні діє закон, в Україні повна свобода віросповідання. І це не на словах, це на ділі.

Але якщо є порушення, то перед законом всі рівні. Церква не прикриває відповідальності. І тому хто порушив, хто зрадив інтереси України, звісно, повинен понести це покарання.

І тому зараз є сотні справ в українських судах, і ми маємо дуже багато прикладів того, як духовенство Московського патріархату в Україні працювало і працює на інтереси країни-агресора.

Переговори з УПЦ

– Яка модель вам бачиться оптимальною все ж таки? Це заборона УПЦ (МП), це, можливо, інкорпорація їх у вашу церкву чи, можливо, добровільне об'єднання? От яка ідеальна модель би була, який сценарій видавався б вам найоптимальнішим?

– Складно сказати, яка модель є найкращою. А яка модель найкращою зараз є щодо мирних переговорів України і Росії? Ми в подібній ситуації. Я кажу завжди, що зараз найкращі дипломати, президенти світу намагаються віднайти формулу, відповідно до якої в Україні настане мир. Хоча ми говоримо про справжній, сталий, істинний мир, а не про будь-який мир. Ми згадували про окуповані території. Ми можемо капітулювати і що? Буде мир? Буде, але ми такого миру не прагнемо.

Глава ПЦУ митрополит Київський і всієї України Епіфаній під час зустрічі з українськими воїнами в Михайлівському Золотоверхому соборі, де він провів молебень за перемогу України над агресором. Київ, 6 січня 2023 року

Так само і в церковному питанні немає якоїсь певної формули, згідно з якою можна сказати, що відбудеться в майбутньому. Ми відкриті як ПЦУ. Ми неодноразово закликали, закликаємо. Я звертався безпосередньо до митрополита Онуфрія і всіх, хто з ним. Ми створили відповідну Комісію синодальну для того, щоб розпочати хоча б елементарно спілкування, почати діалог, сісти за стіл переговорів. Але з їхнього боку немає жодного бажання.

І тому держава дбає про свою безпеку, держава дбає про безпеку, духовну безпеку України загалом. І ми бачимо ті процеси, які відбуваються, але вони взагалі практично не реагують, не бажають спілкуватися. І в нас є там певні контакти, але до цього часу навіть з їхнього боку немає бажання такої неформальної зустрічі, не говорячи вже про якусь офіційну зустріч.

– Але таємні контакти є, я так розумію?

– Є спілкування між єпископами, між духовенством і є запрошення до спілкування, до неофіційної зустрічі. Але до цього часу такі напрацювання не отримували дозволу чи благословення вищого керівництва цієї церкви.

І як тільки доходило до верху, вони блокували, це було вже багато протягом останніх п'яти років таких зусиль, але з боку митрополита Онуфрія і керівництва

“ З боку митрополита Онуфрія і керівництва Московського патріархату в Україні немає жодного бажання сісти за стіл

переговорів

Московського патріархату в Україні немає жодного бажання сісти за стіл переговорів. Ми відкриті, ми готові до спілкування, до віднайдення важелів щодо єдності, але якщо одна сторона бажає, а інша – ні...

УПЦ (МП) та митрополит Онуфрій не коментували цього питання.

От ми бачимо подібну ситуацію зараз в перемовинах між Україною і Росією. Є посередник потужний, але до цього часу таких реальних зустрічей, контактів на вищому рівні немає. І зараз ми тим більше не бачимо, бо одна зі сторін, країна-агресор, прагне знищити нас. І ми чули, які ставляться умови: денацифікація і демілітаризація. Тобто практично капітуляція.

І нам пропонують ті ж умови, тільки церковною мовою визнати, що ми були неправі, що ми – не автокефальна церква, що ми не маємо сану і так далі. Щоб ми покаялись, але ми цього ніколи не приймемо, бо ми боролися і будемо боротися до кінця, адже правда, ми знаємо, завжди перемагає в будь-якому випадку. Це стосується і церковного питання, це стосується й утвердження в Україні справедливого миру. І якщо ми проаналізуємо взагалі всю історію світобуття, то побачимо що в кінцевому результаті правда життя, світло, істина завжди перемагають. Але потрібно пройти ці випробування, які Господь нам не дасть більше, аніж ми можемо їх знести.

– Ви, напевно, дуже добре знаєте ситуацію всередині УПЦ. Ясно, що митрополит Онуфрій – людина зі старими зв'язками в Москві, але чи є там «здорове» крило? Наскільки воно впливове? Крило, яке хотіло б об'єднання з ПЦУ. Чи є там, так би мовити, конструктивні сили всередині тієї церкви?

– Ми бачили певні сигнали. Були підписанти – близько 400 парафій – це священники, не єпископи, але є там молодший єпископат, який би бажав (об'єднання), але немає згоди керівництва і Синоду. А керівництво і Синод – це керівні органи Московського патріархату в Україні.

“ Є в УПЦ молодший єпископат, який би бажав об'єднання, але немає згоди керівництва і Синоду

Вони не дозволяють. І ми бачили приклади, скажімо, свого часу в Хмельницькому громада кафедрального Покровського собору вирішила змінити юрисдикцію і місцевий митрополит, який декілька десятиліть там служив, заявив про те, що він готовий спілкуватися з ПЦУ і

готовий зустрітись. І того ж дня ввечері дистанційно був скликаний Священний Синод і його зняли з кафедри без його прохання, без подання заяви, і тому інші бояться – навіть ті, хто має бажання – вони бояться, що їх буде покарано, і тому не проявляють зараз жодної ініціативи. Але таке внутрішнє спілкування є неформальне. І я думаю, що настане час, коли та «здорова» справді проукраїнська частина все ж таки доєднається до нашої Православної церкви України, а ті, які не бажають – ну, ми їх не змусимо.

Ситуація в Києво-Печерській й інших лаврах

– Щодо Києво-Печерської лаври. Вона була передана ПЦУ, але частину Нижньої лаври все ще контролює УПЦ, де є її і ченці, і священники. Як ви уживаєтесь з ними і яка ситуація в Києво-Печерській лаврі? Чи все мирно, чи там є якась напруга?

– Все мирно, спокійно. Пригадаємо, що ще декілька років після обрання в 2019 році мене журналісти запитували: а чи ви вірите, що будете служити в Києво-Печерській лаврі? Я твердо сказав, що так, ми будемо служити в нашій українській святині. Це святиня українського народу і належить нам, а не Російській православній церкві.

Глава ПЦУ митрополит Київський і всієї України Епіфаній під час відзначення свята Богоявлення за юліанським календарем в Успенському соборі Києво-Печерської лаври. Київ, 19 січня 2023 року

Тоді там у них практично був центр керівний, центр управління Московським патріархатом, але поступово – з Божою допомогою – ми відновили богослужіння у Верхній лаврі. Це Успенський собор, Трапезна церква, зараз вже практично всі храми і Нижньої лаври належать ПЦУ. Там звершується богослужіння, наш монастир збільшується, розбудовується, утверджується.

Там ще є частина ченців Московського патріархату, вони приглядаються і, думаю, з часом, можливо, частина долучиться до нашої громади. Цей процес поступовий і головне, щоб все було мирно. Але це процес незворотній, бо дехто хоче, щоб це все було миттєво, швидко, в один день. Але це люди, з якими потрібно працювати і спілкуватися.

Режисерський пульти під час інтерв'ю митрополита Епіфанія для Радіо Свобода. Жовтень 2026 року

Але я переконаний в тому, що згодом і інші святині – не тільки Києво-Печерська лавра, а й Почаївська лавра, і багато інших храмів – долучаться до Православної церкви України. Потрібно проявити терпіння, потрібен час, але для церкви рік чи декілька років – це не багато часу. Тому що ми живемо якби іншими критеріями, як кажуть, століттями церква розбудовувалася і утверджувалася. І в житті церкви були різні періоди, як і в житті нашої Української держави були часи розквіту, а були часи і занепаду, і руїни.

“Зараз ми живемо хоча в такий складний час

Але зараз ми живемо хоча в такий складний час випробувань, але і в історичний час. Бо скільки

випробувань, але і в історичний час

попередніх поколінь століттями прагнули мати свою незалежну Українську державу, мати свою незалежну Українську церкву, і на вівтар нашої Незалежності було покладено дуже і дуже

багато.

Але пройшло покоління, яке через випробування цією радянською добою втратило той історичний зв'язок знищення нашої української нації, і, на жаль, не всі цінували після відновлення нашої державної незалежності, якій вже 35 років, не всі розуміли, наскільки свобода є важливою. Бо свобода – це дар Божий. І ми повинні зараз його зберегти, утвердити, примножити і передати наступним поколінням. Бо на нашу долю і на долю нашого покоління випало це випробування і велика відповідальність перед нацією. І ми повинні зберегти цей великий Божий дар свободи.

– Я читав, що коли в червні був удар російським дроном по Свято-Успенському собору Києво-Печерської лаври, то більша частина ченців УПЦ (МП) не пішла гасити пожежу... Про що це говорить?

– Про те, що вони там найманці, їм не болять. Вони сказали: це не наше, нехай згорить. Там тільки декілька прийшли практично подивитися, бо от вони там не присутні, і це видно, що вони там тимчасово. Бо якщо б це була їхня рідна хата, то кожна людина, якщо горить її дім, то вона б кинулася гасити пожежу.

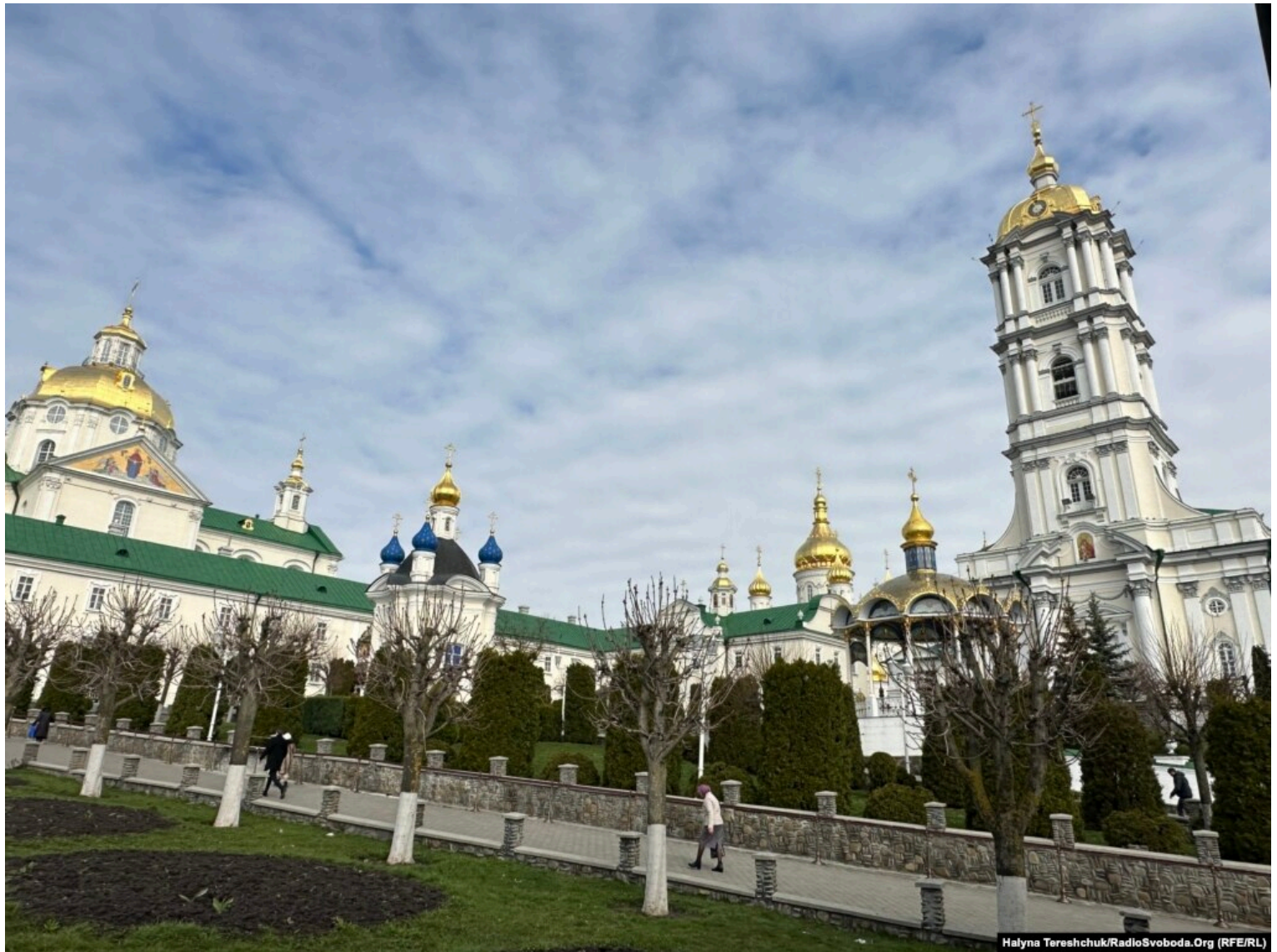

Наслідки російської атаки на Успенський собор Києво-Печерської лаври. Київ, 15 червня 2026 року

А це засвідчує, що, на жаль, вони не цінують те, чим володіють. Тобто вони є найманцями, тимчасовими найманцями у наших українських святинях. І це тимчасове явище, бо ті, хто хоче залишитись – ми не проти, будь ласка, залишайтесь, продовжуйте там повноцінне життя-служіння. Але якщо ви бажаєте далі служити інтересам «руського мира» – то, будь ласка, шукайте місце, де вам буде зручно і комфортно служити цим інтересам.

– До речі, про інші лаври. Святогірська і Почаївська ще не належать до ПЦУ, але от, наприклад, про ту саму Почаївську лавру взагалі говорять як ледь не про «форпост «руського мира» на заході України. Як виправити цю ситуацію? Чи сподіваєтесь ви, що це можуть якісь зміни настати?

– Так, звісно, зміни однозначно відбудуться. Це процес поступовий, він іде такою хвилею із заходу на східну Україну. Отже, якщо ми проаналізуємо зараз ситуацію в Львівській і Франківській областях, то у Львівській вже де-юре і в Івано-Франківській немає жодної громади Московського патріархату – в цих двох областях. В Тернопільській області зараз є декілька десятків громад – і це навколо саме Почаївської лаври, яка насправді є таким останнім форпостом Російської церкви на західній Україні.

Почаївську лавру, яка перебуває в складі УПЦ, вважають «форпостом «русского мира» на заході України

Але ніхто не вірив в те, що і Києво-Печерська лавра буде належати Православній церкві України. Складуться такі обставини, при яких і Почаївська лавра теж буде належати ПЦУ. Святогірська лавра – ми називаємо її лаврою, бо це на догоду **Януковичу** свого часу Російською церквою було якраз надано статус лаври, а це один із великих монастирів східної України. І потрібен час, і, я переконаний, що Господь створить такі умови, при яких і ці святині, які є для українського народу важливими православними святинями, будуть належати до справжньої визнаної автокефальної української церкви.

– Хочу запитати вас про тему патріархату. Бо різне говорять: мовляв, от томос не дав Україні патріархату, нема свого патріарха, навіть хтось закликає, щоб ледь не новий томос дали тощо... Але чи погоджуєтесь ви з тим, що українська православна традиція – це все ж таки митрополія, це все ж таки Київський митрополит, як було століттями... Як вам бачиться ця тема патріархату?

– Все поступово, поетапно. Ми боролися за автокефалію, за незалежність Української церкви понад 30 років, і ми здобули на цьому етапі томос – документ,

який засвідчує, що українська церква є незалежною, автокефальною і входить до складу православних церков, посідаючи своє почесне 15-те місце. Але на цьому етапі ми задоволені, тому що так було історично, звісно, що після відновлення нашої державної Незалежності було створено Київський патріархат, на чолі якого був Київський патріарх. Але з часом ми не заперечуємо, що Українська церква в майбутньому буде претендувати на патріархат.

Вселенський патріарх Варфоломій підписує томос про автокефалію для Православної церкви України (ПЦУ). По ліву руку від нього стоїть митрополит Київський і всієї України Епіфаній. Стамбул, 5 січня 2019 року

Ми завжди про це говоримо, але потрібен час, потрібен час для утвердження. Ми зараз працюємо над утвердженням Української церкви як незалежної. Ми об'єднуємо навколо себе всіх православних українців. І з часом це питання, я думаю, буде вирішене позитивно.

– Але зараз патріархом для українців є Вселенський патріарх Варфоломій, так?

– Ми є незалежною помісною українською церквою. Вселенський патріархат в диптиху, тобто в переліку інших помісних православних церков, є першим з певними особливими правами. Але ми ж також в цьому переліку на 15-му місці, тобто ми є повністю автокефальною незалежною православною церквою, Українською православною церквою.

**“ Маємо Акт
проголошення
незалежності, маємо
томос, це як другий акт
вже утвердження духовної
незалежності. Україна має
два повноцінних крила**

Для нас, звісно, Константинопольський патріархат є церквою-матір'ю, і тому ми вдячні його Всесвятості, Вселенському патріарху Варфоломію за те, що він справді в 2019 році прийняв історичне рішення. Бо уявіть собі, що зараз, під час війни, ми б не мали визнаної Православної української церкви. Ситуація була б ще складнішою, і тому ми вдячні Вселенському патріарху.

Це справді таке рішення дуже важливе, бо це ніби дало друге крило для існування української держави. Ми маємо Акт проголошення незалежності Української держави, маємо вже томос, це як другий акт також вже утвердження цієї духовної незалежності. Тобто Україна має два повноцінних крила. Звісно, що це не просто, складно, але ми як церква зараз є духовною опорою для українського народу в цей непростий час випробувань війною.

– Чув таку думку, що патріарх Варфоломій все ж таки мав би частіше відвідувати Україну. Що ви скажете?

– Ну, він був в Україні, ми запрошували. І ми чуємо від президента України про запрошення релігійних лідерів світу до України в цей час. Це стосується і папи Римського, і Вселенського патріарха.

Вселенський патріарх Варфоломій під час покладання квітів до «Стіни пам'яті загиблих захисників України». Київ, 21 серпня 2021 року

Ми очікуємо, що такий візит відбудеться обов'язково, але в таких складних умовах, коли відбувається постійні обстріли України, з точки зору безпеки, на жаль, і Вселенський патріарх, і папа Римський зараз не прийняли рішення щодо відвідин України, але я переконаний, що в майбутньому такі візити будуть відбуватися.

Коли відвідують будь-які лідери світу, це дуже важливо, бо тоді це нас підбадьорює, надихає на подальшу боротьбу.

Чому зупинилось визнання ПЦУ?

– Щодо визнання іншими церквами Православної церкви України і томосу. Зараз ПЦУ визнана Вселенським патріархатом, Олександрійським патріархатом, Грецькою церквою і Кіпрською церквою. Чому загальмувався цей процес? Чому інші церкви не визнають так активно, як би хотілося?

– Це стосується геополітичної ситуації. І ми побачимо, що після завершення цієї війни відбудуться визнання іншими помісними церквами. На жаль, Москва впливає, і це ми реально бачимо. І деякі церкви православні до цього часу перебувають під російським впливом.

Але після завершення цієї війни, ми так вважаємо, що Росія розпадеться і не буде мати такого впливу і сили, то й інші церкви долучаться до цього процесу визнання нашої автокефалії, хоча ми маємо спілкування з іншими церквами, співслужіння з єпископатом, інколи не на рівні предстоятелів, тобто через навіть Вселенського патріарха ми маємо зв'язок з іншими помісними православними церквами.

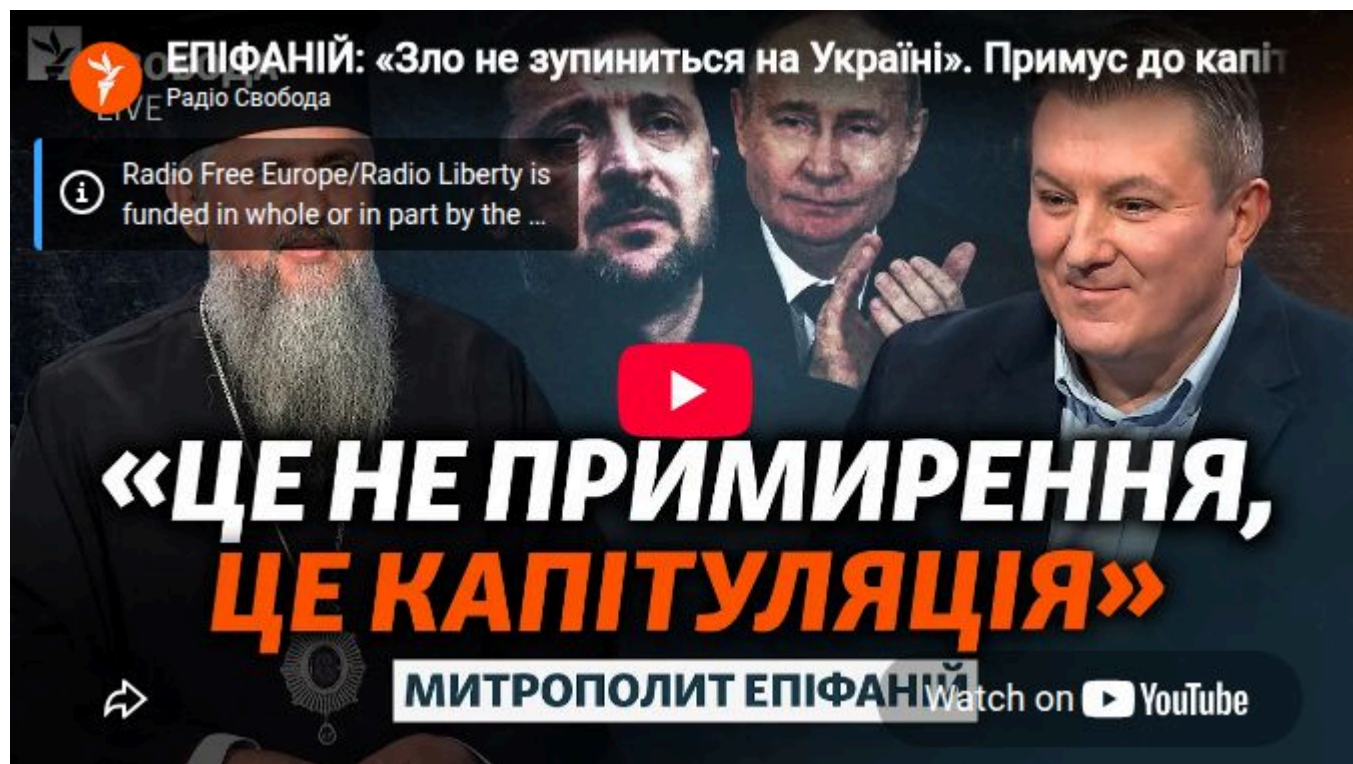
Патріарх Варфоломій (праворуч), патріарх Олександрійський Феодор II (посередині) та патріарх РПЦ Кирило під час зустрічі у Стамбулі, 9 березня 2014 року. Після надання томосу ПЦУ Кирило перервав спілкування з Вселенською патріархією, а Феодор визнав томос і ПЦУ

Бо на цьому етапі тільки Російська православна церква офіційно розірвала євхаристійне єднання із Вселенським патріархом. Інші помісні церкви цього не робили і не зроблять, і тому ми маємо це спілкування. А вже це як дипломатичне визнання, тобто налагодження стосунків, я переконаний, що ми з часом обов'язково отримаємо.

– Чи мала би до процесу визнання з боку церков таких держав, як Грузія, Албанія, Болгарія чи там Румунія українського томосу долучитися не лише церква, щоб не лише вашими церковними каналами працювати, а й Українська держава також?

– Ми спільними зусиллями на різних рівнях працюємо в цьому напрямку, і є певні досягнення, але щоб були ухвалені повні рішення, потрібен ще час.

І ми інколи не розголошуємо багато речей, які відбуваються, бо це тільки шкодить. Бо коли Москва дізнається, вона наполегливо починає перешкоджати цьому процесу. Хоча вона завжди перешкоджала і буде перешкоджати. І тому процес триває. Ми робимо все від нас залежне, те, що залежить від нас, і, звісно, і Українська держава в цьому зацікавлена, і сприяє, допомагає.

– В кінці листопада Вселенський патріарх Варфоломій збирає в Константинополі-Стамбулі предстоятелів древніх патріархатів: Єрусалимського, Антіохійського, Олександрійського. З них лише Олександрійський визнав ПЦУ. Чи ви думаєте, що може бути якесь прохання з боку патріарха Варфоломія і до інших престижних оцих древніх патріархатів визнати ПЦУ і томос? В тій же Сирії, де розіташований Антіохійський патріархат, помінялася ситуація, російський вплив вже менший в Сирії, і Антіохійський патріархат міг би якось міг би вже з вами працювати... Тобто, як ви думаєте, тут може бути поштовх якийсь?

– Багато залежить від позиції Вселенського патріарха, він завжди пропонує і робить це задля того, щоб було визнане його рішення, бо це ж його рішення щодо надання автокефалії Українській православній церкві, Православній церкві України.

Білборд із написом «Україна вітає Вселенського патріарха» з нагоди візиту до України патріарха Варфоломія. 2021 рік

І тому побачимо, не будемо загадувати, але, знову ж таки, цей процес триває. Відбудуться зустрічі, відбудуться, можливо, співслужіння, богослужіння, бо під час звершення богослужінь в диптиху поминається ім'я предстоятеля Української церкви. От коли Вселенський патріарх їздив до Румунського, коли приїжджали Болгарський і Румунський патріархи до Вселенського патріарха на його батьківщину, під час звершення богослужінь в диптиху поминається ім'я предстоятеля Української церкви. Тобто цей процес поступово відбувається успішно, але потрібен, знову ж таки, для цього час.

Україна на Афоні

– Ви нещодавно побували на Афоні. Чому важливо поширювати український вплив на Святій горі?

– Це вже рік пройшов. Якраз рівно рік з того часу, як предстоятель Української церкви офіційно відвідав з паломницьким візитом Святу гору Афон. Тому що Свята гора Афон є таким особливим, унікальним місцем у православному світі. Її називають монашою республікою. І свого часу туди Російська Федерація вклала дуже багато ресурсів.

“ Ми відновлюємо ті зв'язки України-Русі з Афоном, які мають уже тисячолітню історію

І мені розповідали ченці й ігумени з різних монастирів, що під час останнього приїзду Путіна до Афону (2016 рік – ред.), він зібрав всіх і запропонував, що які ви маєте потреби, я готовий задовольнити будь-які ваші видатки, але в обмін на те, що ви дозволите там тисячі

ченців з Росії прибути на Святу гору Афон. Але вони не погодились з цим, відмовились від підтримки, хоча було дуже багато вкладено Російською державою.

І завжди Афон для росіян мав дуже важливе значення. І вони спекулювали цим, що ось, погляньте, Вселенський патріарх визнав, надав автокефалію, але на горі Афон не приймають українців. А ми засвідчили, що більшість монастирів на Святій горі Афон приймають українську церкву, співслужать з предстоятелем Української церкви.

ПЦУ (Courtesy Image)

Митрополит Епіфаній на Афоні. Вересень 2025 року

Тобто ми зараз маємо дружні стосунки з багатьма монастирями, ми відновлюємо українську келію на Афоні. Зараз дуже багато паломників-українців, багато військових їздять на реабілітацію духовну до Святої гори Афон. Тобто ми зараз налагоджуємо, я б сказав, відновлюємо цю вже тисячолітню історію зв'язків України-Руси і Святої гори Афон.

От до нас приїжджали нещодавно монахи зі Святої гори Афон, співслужили, служили літургію в Києво-Печерській лаврі якраз у день пам'яті святого преподобного Антонія Печерського, який був на Афоні і приніс цю традицію до України-Руси. І ми якраз відновлюємо ті зв'язки, які мають уже тисячолітню історію.

– Якщо буде українська келія на Афоні, чи нормально мати таку амбіцію колись у майбутньому і український повноцінний монастир на Афоні? Якщо болгари мають там монастир, румуни мають скит, але він як монастир, інші присутні там, чи Україна могла б мати цю амбіцію – колись на Афоні мати свій український монастир?

– Ми повинні почати з першого кроку. Нам надали можливість відновити одну із келій. І свого часу на Афоні ще з козацьких часів, коли Катерина II знищила практично козацьку Запорізьку Січ, і там були декілька тисяч (козаків-монахів). І Іллінський скит історичний на Афоні – там було дуже багато ченців з України.

І зараз поступово ми відновлюємо келію, потрібен час, потрібні ресурси, на жаль, їх немає, бо весь ресурс іде на підтримку нашого українського війська. І на все свій час, і на все, як кажуть, воля Божа. Ми не будемо загадувати, але ми віримо, що наша присутність, українська присутність на Афоні буде сталою в майбутньому.

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

«В Україні все буде добре» – афонський монах, який писав Томос для ПЦУ

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

Томос для України. Все, що треба знати про події в Стамбулі

ДИВІТЬСЯ ТАКОЖ:

«Московському патріархату місця в Україні після війни вже немає» – релігієзнавець Єленський

Ростислав Хотин

Працював кореспондентом агентства Reuters у Києві, на Всесвітній службі «Бі-Бі-Сі» в Лондоні, кореспондентом телеканалу «1+1» та агенції УНІАН у Брюсселі, а нині – редактор Радіо Свобода в Празі.

Україна

Світ

Політика

Суспільство

Війна